

Zał. nr 1 w poniższej treści wszedł w życie dnia 14.10.2022 r. (Dz.U. z 2022 r. poz. 2097)

Cz. 4

RAMY PROGRAMOWE KSZTAŁCENIA UZUPEŁNIAJĄCEGO DLA SZKÓŁ POLSKICH

SZKOŁA PODSTAWOWA

WIEDZA O POLSCE

(elementy historii, geografii, kultury)

Klasy IV–VIII szkoły podstawowej

Cele kształcenia – wymagania ogólne w zakresie historii Polski i kultury

Uczeń zdobywa podstawowe wiadomości na temat historii Polski od X do XXI w., które pozwolą mu lepiej poznać kraj jego pochodzenia oraz dostrzec związki teraźniejszości z przeszłością. Uczeń zdobywa podstawowe informacje o kulturze i społeczeństwie. Zdobyta wiedza pozwoli mu na identyfikację z kulturą i tradycją polską. Uczeń rozbudza swoje zainteresowania dziejami Polski, stawia pytania dotyczące przyczyn i skutków analizowanych wydarzeń historycznych i współczesnych, posługuje się zdobytymi pojęciami, przedstawiając własne stanowisko i próbując je uzasadnić.

Cele wychowawcze i rozwojowe:

- 1) poznanie ważnych wydarzeń z dziejów narodu polskiego, zwłaszcza przez dokonania wybitnych postaci historycznych, zapoznanie z symbolami narodowymi, państwowymi i religijnymi, wyjaśnienie ich znaczenia oraz kształtowanie szacunku wobec nich;
- 2) rozbudzanie poczucia miłości do ojczyzny przez szacunek i przywiązanie do tradycji i historii własnego narodu oraz jego osiągnięć, kultury oraz języka ojczystego;
- 3) kształtowanie więzi z krajem ojczystym, świadomości obywatelskiej, postawy szacunku i odpowiedzialności za własne państwo, utrwalanie poczucia godności i dumy narodowej;
- 4) budowanie szacunku dla innych ludzi i dokonań innych narodów;
- 5) rozbudzanie zainteresowań przeszłością własną i swojej rodziny oraz historią lokalną i regionalną;
- 6) kształtowanie zrozumienia dla takich wartości, jak: prawda, dobro, sprawiedliwość, piękno oraz rozwijanie wrażliwości moralnej i estetycznej;
- 7) rozwijanie wyobraźni historycznej;
- 8) kształtowanie zdolności humanistycznych, sprawności językowej, umiejętności samodzielnego poszukiwania wiedzy i korzystania z różnorodnych źródeł informacji, formułowania i wypowiedzania własnych opinii.

1. Chronologia historyczna

Uczeń odróżnia przeszłość, teraźniejszość i przyszłość, posługuje się podstawowymi określeniami czasu historycznego: epoka, okres p.n.e., okres n.e., tysiąclecie, wiek i rok, oblicza upływ czasu między wydarzeniami historycznymi, umieszcza procesy, zjawiska i fakty historyczne w czasie oraz porządkuje je i ustala związki przyczynowe i skutkowe, dostrzega zmiany w życiu politycznym i społecznym oraz ciągłość w rozwoju kulturowym.

2. Analiza i interpretacja historyczna

Uczeń krytycznie analizuje informacje uzyskane z różnych źródeł, w tym kartograficznych, próbując samodzielnie wyciągnąć z nich wnioski, lokalizuje w przestrzeni procesy, zjawiska i fakty historyczne, rozróżnia w narracji historycznej warstwę informacyjną, wyjaśniającą i oceniającą, rozumie i potrafi objaśnić związki przyczynowo-skutkowe analizowanych zjawisk i procesów historycznych, dostrzega potrzebę poznawania przeszłości dla rozumienia procesów zachodzących we współczesności.

3. Tworzenie narracji historycznej

Uczeń tworzy narrację historyczną, wykorzystując zdobyte informacje źródłowe, posługuje się pojęciami historycznymi i potrafi wyjaśnić ich znaczenie, przedstawia argumenty uzasadniające własne stanowisko w odniesieniu do procesów i postaci historycznych, tworzy krótkie i długie wypowiedzi: plan, notatkę, rozprawkę i prezentację.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe w zakresie historii Polski i kultury

1. Elementy historii rodzinnej

Uczeń:

- 1) zbiera informacje na temat historii swojej rodziny, gromadzi i opowiada o pamiątkach rodzinnej przeszłości;
- 2) zna i kultywuje tradycje rodzinne;
- 3) poznaje historię i tradycje ziemi przodków i ludzi dla niej szczególnie zasłużonych;
- 4) zna lokalne zabytki i opisuje ich dzieje.

2. Ojczyzna – najważniejsze elementy polskiego dziedzictwa kulturowego

Uczeń:

- 1) zna symbole narodowe (barwy, godło i hymn narodowy), najważniejsze święta narodowe i państwowe, potrafi wytłumaczyć ich znaczenie;
- 2) zna legendy o początkach państwa polskiego;
- 3) wiąże najważniejsze zabytki i symbole kultury polskiej z właściwymi regionami;
- 4) wskazuje na mapie i opisuje główne regiony Polski;
- 5) wymienia miejsca największych skupisk Polaków na świecie.

3. Postacie i wydarzenia o doniosłym znaczeniu dla kształtowania polskiej tożsamości kulturowej

Uczeń sytuuje w czasie wymienione poniżej postaci i opowiada o:

- 1) księciu Mieszku i czeskiej Dobrawie oraz Chrzcie Polski;
- 2) Bolesławie Chrobrym, pierwszym królu i zjeździe w Gnieźnie;
- 3) Kazimierzu Wielkim, ostatnim z Piastów;
- 4) królowej Jadwidze, Władysławie Jagielle i unii polsko-litewskiej;
- 5) Zawiszy Czarnym i grunwaldzkim zwycięstwem;
- 6) Mikołaju Koperniku i krakowskich żakach;
- 7) przeorze Augustynie Kordeckim, hetmanie Stefanie Czarnieckim i potopie szwedzkim;
- 8) Janie III Sobieskim i bitwie pod Wiedniem;
- 9) Tadeuszu Kościuszcze i kosynierach spod Raławic;
- 10) Janie Henryku Dąbrowskim i Józefie Wybickim oraz polskim hymnie;
- 11) Piotrze Wysockim i powstaniu listopadowym;
- 12) Romualdzie Traugutcie i powstańczym państwie;
- 13) Marii Skłodowskiej-Curie – laureatce Nagrody Nobla;
- 14) Józefie Piłsudskim i jego żołnierzach;
- 15) Eugeniuszu Kwiatkowskim i budowie Gdyni;
- 16) Januszu Korczaku i prawach dziecka;
- 17) Irenie Sendlerowej i ratowaniu dzieci w czasie II wojny światowej;
- 18) „Zośce”, „Alku”, „Rudym” i Szarych Szeregach oraz powstaniu warszawskim;
- 19) Danucie Siedzikównie „Ince” i żołnierzach niezłomnych;
- 20) papieżu Janie Pawle II;
- 21) „Solidarności” i jej bohaterach.

Treści dodatkowe, nieobowiązkowe, do wyboru przez nauczyciela lub ucznia

Uczeń sytuuje w czasie wymienione poniżej postaci, wydarzenia, organizacje, budowle i miasta oraz opowiada o:

- 1) Piastach, plemionach słowiańskich i ich warunkach życia na terenie dzisiejszej Polski, rodzie Piastów (legandy związane z rodem);
- 2) Chrzcie Polski, chrystianizacji i przemianach kulturowych na ziemiach polskich, misji św. Wojciecha;
- 3) wojnach z Niemcami, obronie kraju, wojach, obronie Głogowa;
- 4) zakonach w Polsce, rozwoju piśmiennictwa i rolnictwa;
- 5) zamkach i rycerzach – znaczeniu, uzbrojeniu i obyczajach;
- 6) złotym wieku kultury polskiej, osiągnięciach architektury i sztuki – Wawelu;
- 7) Gdańsku (miasto, port, rozwój handlu zbożem), Polsce jako spichlerzu Europy;
- 8) Zygmuncie III Wazie, Warszawie – stolicy Polski;
- 9) obiadach czwartkowych króla Stanisława Augusta Poniatowskiego, rozkwicie kultury za ostatniego króla;
- 10) strajku dzieci we Wrześni, udrękach niewoli, germanizacji, rusyfikacji;
- 11) Bitwie Warszawskiej, ocaleniu Polski przed najazdem bolszewickim;
- 12) powstaniu warszawskim, walce o niezależność Polski.

4. Polska w okresie wczesnopiastowskim (X w. – I połowa XII w.)

Uczeń:

- 1) sytuuje w czasie i przestrzeni państwo pierwszych Piastów oraz przedstawia jego genezę;
- 2) wyjaśnia okoliczności przyjęcia chrztu przez Piastów oraz następstwa kulturowe, społeczne i polityczne chrystianizacji Polski;
- 3) charakteryzuje rozwój i kryzys monarchii Bolesława Chrobrego i Mieszka II;
- 4) opisuje odbudowę i rozwój państwa Piastów za rządów Kazimierza Odnowiciela i Bolesława Śmiałego;
- 5) przedstawia dokonania Bolesława Krzywoustego, opisuje konflikt z Niemcami;
- 6) opisuje społeczeństwo Polski pierwszych Piastów i wskazuje charakterystyczne cechy monarchii patrymonialnej.

5. Polska w okresie rozbicia dzielnicowego (II połowa XII w. – XIII w.)

Uczeń:

- 1) umieszcza w czasie i przestrzeni Polskę okresu rozbicia dzielnicowego;
- 2) opisuje przyczyny i skutki rozbicia dzielnicowego;
- 3) porządkuje i umieszcza w czasie najważniejsze wydarzenia związane z relacjami polsko-krzyżackimi oraz zagrożeniem najazdami tatarskimi w okresie rozbicia dzielnicowego;
- 4) opisuje przemiany społeczne i gospodarcze, z uwzględnieniem ruchu osadniczego na prawie magdeburskim;
- 5) charakteryzuje proces zjednoczenia państwa polskiego na przełomie XIII i XIV w., wskazując na rolę władców piastowskich (ze szczególnym uwzględnieniem roli Władysława Łokietka) oraz Kościoła (z uwzględnieniem roli Jakuba Świnki).

6. Polska w XIV i XV w.

Uczeń:

- 1) opisuje rozwój terytorialny państwa polskiego w XIV i XV w.;

- 2) przedstawia dokonania Kazimierza Wielkiego w dziedzinie polityki wewnętrznej (system obronny, urbanizacja kraju, prawo i nauka) oraz w polityce zagranicznej;
- 3) wyjaśnia przyczyny i ocenia następstwa unii Polski z Litwą;
- 4) charakteryzuje dokonania w dziedzinie polityki wewnętrznej i zagranicznej Jagiellonów w XV w.;
- 5) opisuje związki Polski z Węgrami w XIV i XV w.;
- 6) porządkuje i umieszcza w czasie najważniejsze wydarzenia związane z relacjami polsko-krzyżackimi w XIV i XV w.;
- 7) charakteryzuje rozwój monarchii stanowej i uprawnień stanu szlacheckiego (do konstytucji *nihil novi*).

7. Polska i Litwa w czasach ostatnich Jagiellonów

Uczeń:

- 1) opisuje zmiany terytorialne Polski i Litwy w XVI w., w tym terytorium Rzeczypospolitej Obojga Narodów;
- 2) umieszcza w czasie i opisuje najważniejsze wydarzenia w dziedzinie polityki wewnętrznej ostatnich Jagiellonów;
- 3) charakteryzuje politykę zagraniczną ostatnich Jagiellonów, ze szczególnym uwzględnieniem powstania Prus Książęcych;
- 4) przedstawia okoliczności zawarcia unii realnej między Polską a Litwą (1569 r.) i jej główne postanowienia;
- 5) charakteryzuje sytuację wyznaniową w państwie polsko-litewskim w XVI w., w tym tolerancję wyznaniową;
- 6) wymienia instytucje ustrojowe demokracji szlacheckiej, w tym sejmiki i sejm walny, charakteryzuje ich kompetencje;
- 7) opisuje model polskiego życia gospodarczego w XVI w., uwzględniając działalność gospodarczą polskiej szlachty i rolę chłopów;
- 8) przedstawia największe osiągnięcia polskiego renesansu i reformacji, uwzględniając twórczość Mikołaja Reja, Jana Kochanowskiego i Andrzeja Frycza Modrzewskiego;
- 9) rozpoznaje obiekty sztuki renesansowej na ziemiach polskich.

8. Początki Rzeczypospolitej Obojga Narodów

Uczeń:

- 1) charakteryzuje stosunki wyznaniowe i narodowościowe w Rzeczypospolitej, wyjaśnia główne założenia konfederacji warszawskiej;
- 2) wyjaśnia okoliczności uchwalenia artykułów henrykowskich i przedstawia zasady wolnej elekcji;
- 3) omawia przebieg i rezultaty pierwszych wolnych elekcji;
- 4) opisuje panowanie Stefana Batorego, ze szczególnym uwzględnieniem jego polityki zewnętrznej.

9. Rzeczpospolita Obojga Narodów i jej sąsiedzi w XVII w.

Uczeń:

- 1) wyjaśnia główne przyczyny wojen Rzeczypospolitej z Rosją, Szwecją i Turcją;

- 2) wyjaśnia przyczyny, cele i następstwa powstania Bohdana Chmielnickiego na Ukrainie;
- 3) ustala zakres chronologiczny i zasięg terytorialny potopu szwedzkiego, ocenia rolę obrony Częstochowy i wojny szarpanej Stefana Czarnieckiego;
- 4) sytuuje w czasie, lokalizuje i omawia najważniejsze bitwy w XVII w.: pod Kircholmem, Kluszynem, Chocimiem, Zbarażem, Beresteczkiem, Warszawą i Wiedniem;
- 5) dokonuje oceny następstw politycznych, społecznych i gospodarczych wojen w XVII w.;
- 6) rozpoznaje charakterystyczne cechy kultury baroku, odwołując się do przykładów architektury i sztuki we własnym regionie.

10. Rzeczpospolita Obojga Narodów w I połowie XVIII w.

Uczeń:

- 1) omawia przyczyny i charakteryzuje przejawy kryzysu państwa w epoce saskiej;
- 2) charakteryzuje projekty reform ustrojowych Stanisława Leszczyńskiego i Stanisława Konarskiego;
- 3) omawia zjawiska świadczące o postępie gospodarczym, rozwoju kultury i oświaty;
- 4) ocenia pozycję międzynarodową Rzeczypospolitej w czasach saskich.

11. Rzeczpospolita w dobie stanisławowskiej

Uczeń:

- 1) podaje przykłady naprawy państwa za panowania Stanisława Augusta Poniatowskiego, w tym osiągnięcia Komisji Edukacji Narodowej;
- 2) charakteryzuje cele i przebieg konfederacji barskiej;
- 3) sytuuje w czasie obrady Sejmu Wielkiego i uchwalenie Konstytucji 3 maja, wymienia reformy Sejmu Wielkiego oraz najważniejsze postanowienia Konstytucji 3 maja;
- 4) wyjaśnia okoliczności zawiązania konfederacji targowickiej i przedstawia jej następstwa;
- 5) rozpoznaje charakterystyczne cechy polskiego oświecenia i charakteryzuje przykłady sztuki okresu klasycyzmu, z uwzględnieniem własnego regionu.

12. Walka o utrzymanie niepodległości Rzeczypospolitej w ostatnich latach XVIII w.

Uczeń:

- 1) sytuuje w czasie I, II i III rozbiór Rzeczypospolitej i wskazuje na mapie zmiany terytorialne po każdym rozbiorze;
- 2) przedstawia przyczyny i skutki powstania kościuszkowskiego;
- 3) rozróżnia przyczyny wewnętrzne i zewnętrzne upadku Rzeczypospolitej.

13. Sprawa polska w epoce napoleońskiej

Uczeń:

- 1) charakteryzuje zmiany polityczne w Europie w okresie napoleońskim i przemiany społeczno-gospodarcze;
- 2) opisuje okoliczności utworzenia Legionów Polskich i omawia ich historię;
- 3) opisuje powstanie Księstwa Warszawskiego, jego ustrój i terytorium;
- 4) przedstawia stosunek Napoleona do sprawy polskiej i postawę Polaków wobec Napoleona.

14. Ziemie polskie w latach 1815–1848

Uczeń:

- 1) wskazuje na mapie podział polityczny ziem polskich po kongresie wiedeńskim;

- 2) charakteryzuje okres konstytucyjny Królestwa Polskiego – ustrój (w teorii i praktyce), osiągnięcia w gospodarce, kulturze i edukacji;
- 3) przedstawia przyczyny wybuchu powstania listopadowego, charakter zmagania i następstwa powstania dla Polaków w różnych zaborach;
- 4) omawia położenie Polaków w zaborach pruskim i austriackim, na obszarze ziem zabranych oraz w Rzeczypospolitej Krakowskiej;
- 5) charakteryzuje główne nurty oraz postacie Wielkiej Emigracji i ruch spiskowy w kraju;
- 6) omawia przyczyny i skutki powstania krakowskiego oraz Wiosny Ludów na ziemiach polskich.

15. Powstanie styczniowe

Uczeń:

- 1) omawia pośrednie i bezpośrednie przyczyny powstania, w tym „rewolucję moralną” w 1861 r. i 1862 r.;
- 2) dokonuje charakterystyki działań powstańczych, z uwzględnieniem, jeżeli to możliwe, przebiegu powstania w swoim regionie;
- 3) omawia uwłaszczenie chłopów w zaborze rosyjskim i porównuje z uwłaszczeniem w pozostałych zaborach;
- 4) wylicza formy represji popowstaniowych;
- 5) charakteryzuje działalność Polaków w czasie zesłania na Syberii.

16. Ziemie polskie pod zaborami w II połowie XIX w. i na początku XX w.

Uczeń:

- 1) wyjaśnia cele i opisuje metody działań zaborców wobec mieszkańców ziem dawnej Rzeczypospolitej – rusyfikacja, germanizacja (Kulturkampf) i autonomia galicyjska;
- 2) rozróżnia postawy społeczeństwa polskiego w stosunku do zaborców – trójlojalizm, praca organiczna i ruch spółdzielczy;
- 3) opisuje formowanie się nowoczesnej świadomości narodowej Polaków;
- 4) omawia narodziny i pierwsze lata istnienia nowoczesnych ruchów politycznych (socjalizm, ruch ludowy i ruch narodowy);
- 5) wyjaśnia społeczne i narodowe aspekty rewolucji w latach 1905–1907;
- 6) charakteryzuje spór orientacyjny w latach 1908–1914.

17. Sprawa polska w czasie I wojny światowej

Uczeń:

- 1) charakteryzuje stosunek państw zaborczych do sprawy polskiej w przededniu i po wybuchu wojny;
- 2) omawia umiędzynarodowienie sprawy polskiej (akt 5 listopada 1916 r., rola USA i rewolucji rosyjskich oraz deklaracja z 3 czerwca 1918 r.);
- 3) ocenia polski wysiłek zbrojny, dyplomatyczny i prace państwowotwórcze podczas wojny.

18. Odrodzenie państwa polskiego po I wojnie światowej

Uczeń:

- 1) omawia formowanie się centralnego ośrodka władzy państwowej (od październikowej deklaracji Rady Regencyjnej do małej konstytucji);
- 2) przedstawia proces wykuwania granic: wersalskie decyzje i powstańczy wysiłek (zachód) – federacyjny dylemat a inkorporacyjny rezultat (wschód);

- 3) opisuje wojnę polsko-bolszewicką i jej skutki (pokój ryski).

19. Wznoszenie państwowego gmachu II Rzeczypospolitej.

Uczeń:

- 1) charakteryzuje skalę i skutki wojennych zniszczeń, zaborowe dziedzictwo;
- 2) charakteryzuje ustroj polityczny Polski na podstawie konstytucji marcowej z 1921 r.;
- 3) ocenia przezwyciężenie spuścizny zaborów (reformy Władysława Grabskiego, powstanie narodowej armii, ujednoczenie systemu szkolnego i unifikację prawa);
- 4) omawia kryzys demokracji parlamentarnej w Rzeczypospolitej – przyczyny, przebieg i skutki przewrotu majowego;
- 5) opisuje polski autorytaryzm – rządy sanacji i zmiany ustrojowe (konstytucja kwietniowa z 1935 r.);
- 6) przedstawia główne kierunki polityki zagranicznej II Rzeczypospolitej (system sojuszy i politykę równowagi).

20. Społeczeństwo i gospodarka II Rzeczypospolitej

Uczeń:

- 1) charakteryzuje społeczną, narodowościową i wyznaniową strukturę państwa polskiego;
- 2) omawia skutki światowego kryzysu gospodarczego na ziemiach polskich;
- 3) ocenia osiągnięcia gospodarcze II Rzeczypospolitej, zwłaszcza powstanie Gdyni, magistrali węglowej i Centralnego Okręgu Przemysłowego;
- 4) podaje najważniejsze osiągnięcia kulturalne i naukowe Rzeczypospolitej w okresie międzywojennym.

21. Wrzesień 1939 r. Agresja Niemiec (1 września) i Związku Sowieckiego (17 września)

Uczeń:

- 1) charakteryzuje położenie międzynarodowe Polski w przededniu wybuchu II wojny światowej;
- 2) sytuuje w czasie etapy wojny obronnej i wskazuje na mapach położenia stron walczących;
- 3) podaje przykłady szczególnego bohaterstwa Polaków (obrona poczty w Gdańsku, walki o Westerplatte, obrona wieży spadochronowej w Katowicach, bitwy pod Mokrą i Wizną, obrona Warszawy, obrona Grodna i bitwa pod Kockiem).

22. Polska pod okupacją niemiecką i sowiecką

Uczeń:

- 1) porównuje założenia i metody polityki niemieckiej i sowieckiej w okupowanej Polsce;
- 2) wymienia przykłady zbrodni niemieckich i sowieckich (Palmiry i Katyń);
- 3) wyjaśnia przyczyny i rozmiary konfliktu polsko-ukraińskiego (rzeź wołyńska) na Kresach Wschodnich;
- 4) charakteryzuje polityczną i militarną działalność polskiego państwa podziemnego, w tym formy oporu wobec okupantów;
- 5) wyjaśnia przyczyny i opisuje skutki wybuchu powstania warszawskiego oraz ocenia postawę aliantów i Związku Sowieckiego wobec powstania.

23. Sprawa polska w czasie II wojny światowej

Uczeń:

- 1) przedstawia okoliczności powstania i omawia działalność rządu Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie;
- 2) umieszcza w czasie i przestrzeni działania polskich formacji na różnych frontach i obszarach toczącej się wojny;
- 3) przedstawia politykę mocarstw wobec sprawy polskiej w czasie II wojny światowej.

24. Początki komunizmu w Polsce

Uczeń:

- 1) przedstawia okoliczności przejęcia władzy w Polsce przez komunistów (rola ZSRS referendum ludowe i wybory w 1947 r.);
- 2) charakteryzuje postawy Polaków wobec nowych władz, ze szczególnym uwzględnieniem oporu zbrojnego.

25. Stalinizm w Polsce i jego skutki

Uczeń:

- 1) przedstawia przemiany ustrojowe, gospodarczo-społeczne i kulturowe w okresie stalinizmu;
- 2) charakteryzuje system terroru stalinowskiego w Polsce i ocenia jego skutki;
- 3) wyjaśnia przyczyny i skutki poznańskiego czerwca 1956 r. oraz znaczenie wydarzeń październikowych 1956 r.

26. Polska w latach 1957–1981

Uczeń:

- 1) opisuje system władzy w latach 60. i 70. w PRL i formy uzależnienia od ZSRS;
- 2) charakteryzuje realia życia społecznego i kulturalnego, z uwzględnieniem specyfiki czasów gomulkowski i gierkowski;
- 3) przedstawia i sytuje w czasie i przestrzeni różnorodność przyczyn kryzysów społecznych w latach 1968, 1970 i 1976 oraz ich konsekwencje;
- 4) wyjaśnia znaczenie polityczne i społeczne Kościoła katolickiego;
- 5) opisuje narodziny i proces kształtowania się opozycji politycznej w latach 1976–1980;
- 6) przedstawia działalność Jana Pawła II i ocenia jego wpływ na przemiany społeczne i polityczne;
- 7) wyjaśnia przyczyny i następstwa strajków sierpniowych w 1980 r.;
- 8) charakteryzuje ruch społeczny „Solidarność”.

27. Polska w latach 1981–1989

Uczeń:

- 1) wyjaśnia przyczyny wprowadzenia stanu wojennego, opisuje jego przebieg i konsekwencje;
- 2) przedstawia postawy Polaków wobec stanu wojennego i fenomen oporu społecznego;
- 3) wyjaśnia przyczyny zawarcia porozumienia „okrągłego stołu”, przedstawia jego głównych uczestników i opisuje postanowienia.

28. Narodziny III Rzeczypospolitej

Uczeń:

- 1) opisuje kluczowe przemiany ustrojowe w latach 1989–1997;
- 2) charakteryzuje przemiany społeczno-polityczne, gospodarcze i kulturowe lat 90.;
- 3) wyjaśnia przyczyny napięć społecznych.

29. Miejsce Polski w pojaltańskim świecie

Uczeń:

- 1) przedstawia i sytuuje w czasie i przestrzeni proces rozpadu Układu Warszawskiego i odzyskanie suwerenności przez Polskę;
- 2) wyjaśnia przyczyny i znaczenie przystąpienia Polski do NATO w 1999 r.;
- 3) wyjaśnia przyczyny i znaczenie przystąpienia Polski do Unii Europejskiej w 2004 r.

30. Polska we współczesnym świecie

Uczeń:

- 1) opisuje położenie Polski w Unii Europejskiej;
- 2) opowiada o uczestnictwie Polski we wspólnocie europejskiej oraz rozpoznaje symbole unijne: flagę i hymn Unii Europejskiej (Oda do radości);
- 3) zna przebieg wschodniej granicy Unii Europejskiej;
- 4) rozpoznaje na mapie Europy połączenia kolejowe, drogowe i lotnicze Polski z innymi krajami, w tym z krajem zamieszkania;
- 5) lokalizuje na mapie największe skupiska Polonii oraz wyjaśnia przyczyny powstania polskiej diaspory.

31. Państwo

Uczeń:

- 1) wyjaśnia, w czym wyraża się demokratyczny charakter państwa polskiego, używając pojęć: wolne wybory, wolność słowa, wolne media i konstytucja;
- 2) wymienia organy władzy w Rzeczypospolitej Polskiej: parlament, prezydent, rząd i sądy oraz omawia najważniejszą funkcję każdego z tych organów w systemie politycznym;
- 3) podaje przykłady praw i obowiązków obywateli Rzeczypospolitej Polskiej.

32. Wspólnoty narodowe i etniczne, ojczyzna.

Uczeń:

- 1) wyjaśnia, co oznacza być Polakiem lub członkiem innej wspólnoty narodowej lub etnicznej oraz czym powinna przejawiać się postawa patriotyczna młodego i dorosłego człowieka;
- 2) wyjaśnia, co łączy człowieka z ojczyzną – Polską, i przedstawia te więzi na własnym przykładzie, wymienia konstytucyjne obowiązki obywatela oraz zna symbole Rzeczypospolitej Polskiej;
- 3) wyjaśnia, uwzględniając wielonarodowe tradycje Polski, jaki wpływ na kształtowanie narodu mają wspólne dzieje, kultura, język i tradycja;
- 4) wyjaśnia, czym obywatelstwo różni się od narodowości, rozumie, że poza nabyciem obywatelstwa z mocy prawa występuje możliwość uznania za obywatela polskiego oraz nadania obywatelstwa polskiego, uzasadnia, że można pogodzić różne tożsamości społeczno-kulturowe (regionalną, narodową, etniczną, państwową, obywatelską i europejską).

33. Obywatelstwo polskie i udział obywateli w życiu publicznym

Uczeń:

- 1) wyjaśnia, jak człowiek staje się obywatelem w sensie formalnym (prawo ziemi, prawo krwi i nadanie obywatelstwa);
- 2) podaje przykłady uprawnień i obowiązków wynikających z posiadania polskiego obywatelstwa;
- 3) wyjaśnia, podając przykłady, jak obywatele mogą wpływać na decyzje władz na poziomie lokalnym, krajowym, europejskim i światowym;
- 4) wskazuje, czym powinien kierować się obywatel, podejmując decyzje wyborcze, krytycznie analizuje ulotki, hasła i spoty wyborcze.

34. Współczesne społeczeństwo polskie

Uczeń:

- 1) charakteryzuje, odwołując się do przykładów, wybrane warstwy społeczne, grupy zawodowe i ich style życia, omawia problemy i perspektywy życiowe młodych Polaków (na podstawie samodzielnie zebranych informacji);
- 2) opisuje różne grupy społeczne, wskazując ich role w społeczeństwie;
- 3) podaje przykłady ważnych problemów współczesnej Polski, korzystając z różnych źródeł informacji (od osób dorosłych, z prasy, radia, telewizji i internetu).

35. Patriotyzm dzisiaj

Uczeń:

- 1) wyjaśnia, co łączy człowieka z wielką i małą ojczyzną, oraz omawia te więzi na własnym przykładzie;
- 2) wyjaśnia, odwołując się do wybranych przykładów, czym według niego jest patriotyzm, porównuje tę postawę z nacjonalizmem, szowinizmem i kosmopolityzmem;
- 3) rozpoznaje przejawy ksenofobii, w tym rasizmu, szowinizmu i antysemityzmu, oraz uzasadnia potrzebę przeciwstawiania się takim zjawiskom;
- 4) rozważa, w jaki sposób stereotypy i uprzedzenia utrudniają dziś relacje między narodami;
- 5) uzasadnia, że można równocześnie być Polakiem, Europejczykiem i członkiem społeczności światowej.

Cele kształcenia – wymagania ogólne w zakresie geografii Polski

Uczeń poznaje najważniejsze cechy środowiska przyrodniczego Polski, zdobywa wiedzę o miastach i regionach Polski, poznaje przyczyny zróżnicowania gospodarczego Polski, korzysta z atlasu Polski i rozbudza swoje zainteresowania krajem przodków i regionem Polski, z którego pochodzi jego rodzina.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe w zakresie geografii Polski

1. Polska na mapie Europy

Uczeń:

- 1) pokazuje Polskę na mapie Europy;
- 2) opisuje położenie Polski, wskazuje na mapie jej granice oraz państwa sąsiadujące i ich stolice;
- 3) rozpoznaje główne regiony przyrodnicze Polski i wskazuje je na mapie;
- 4) pokazuje na mapie niziny, wyżyny i góry;
- 5) wskazuje na mapie Morze Bałtyckie oraz najważniejsze polskie jeziora i rzeki.

2. Moja Ojczyzna

Uczeń:

- 1) opisuje miejsce i region, z którego pochodzi jego rodzina lub inne znane mu rodziny polskie, opisuje jego środowisko przyrodnicze i tradycje regionalne;
- 2) zbiera informacje o cechach środowiska geograficznego tego regionu i ludziach tam mieszkających;
- 3) posługuje się mapą tego regionu i wskazuje na niej najważniejsze miejscowości, rzeki i obiekty historyczne;
- 4) opisuje ten region na mapie.

3. Krajobrazy Polski

Uczeń:

- 1) opisuje cechy klimatu Polski, wyjaśnia, na czym polegają zmiany krajobrazów polskich w roku kalendarzowym;
- 2) opisuje wybrane krajobrazy w różnych porach roku;
- 3) charakteryzuje wybrane krajobrazy Polski: gór wysokich, wyżyny wapiennej, nizinny, pojezierny i nadmorski oraz podaje przykłady zależności między cechami krajobrazu a formami działalności człowieka;
- 4) opisuje formy ochrony przyrody stosowane w Polsce oraz wymienia i wskazuje na mapie parki narodowe;
- 5) rozpoznaje na mapie hipsometrycznej niziny, wyżyny i góry;
- 6) wymienia najważniejsze walory turystyczne największych miast Polski, ze szczególnym uwzględnieniem Warszawy, Krakowa i Gdańska.

4. Człowiek i jego działalność gospodarcza

Uczeń:

- 1) opowiada o rozmieszczeniu ludności na podstawie mapy Polski;
- 2) wymienia największe miasta Polski i wskazuje je na mapie;
- 3) wymawia poprawnie nazwy największych miast Polski;
- 4) wymienia najważniejsze walory turystyczne największych miast Polski;
- 5) opisuje krajobraz wiejski i rolniczy w Polsce oraz wymienia najważniejsze rośliny uprawne i zwierzęta hodowlane;
- 6) identyfikuje tradycyjne potrawy polskiej kuchni;
- 7) wymienia najważniejsze surowce mineralne eksploatowane w Polsce;
- 8) podaje przykłady aktualnych problemów społeczno-gospodarczych współczesnej Polski, korzystając z różnych źródeł informacji (od osób dorosłych, z prasy, radia, telewizji i internetu);
- 9) wymienia mniejszości narodowe i etniczne żyjące w Polsce oraz na wybranych przykładach opisuje ich kulturę i tradycje.